Lausunto vuoden 2027 talousarvioesityksestä

Palvelulautakunta 17.11.2026 § 33
7506/02.02.00/2026

Valmistelija

Rahoitusjohtaja Arto Jalkanen puh. 040 359 6841, henkilöstöjohtaja Petri Alaluusua puh. 040 6567232, juristi Aki Rasimus, puh. 040 6567444

Hyvinvointialuelain 115.1 §:n mukaan aluevaltuuston on kunkin vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä hyvinvointialueelle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio, jossa otetaan huomioon hyvinvointialuekonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä aluevaltuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma vähintään kolmeksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Taloussuunnitelma on hyvinvointialuelain 115.2 §:n mukaan laadittava siten, että se on tasapainossa tai ylijäämäinen viimeistään toisen talousarviovuotta seuraavan vuoden päättyessä. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Hyvinvointialueen taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään kahden vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Tässä määräajassa tulee kattaa myös talousarvion laadintavuonna tai sen jälkeen kertynyt alijäämä. Taloussuunnitelmassa hyväksytään hyvinvointialueen ja hyvinvointialuekonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Tavoitteiden on toteutettava hyvinvointialuestrategiaa.

Alijäämien kattamista koskevaa sääntelyä on muutettu 1.6.2026 alkaen siten, että hyvinvointialuelain muutoksen mukaan hyvinvointialueilla on poikkeuksellisesti mahdollisuus kattaa kertyneet alijäämänsä jatketussa määräajassa, jos se on hyvinvointialueelle välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi. Valtiovarainministeriö voi hyvinvointialueen omasta hakemuksesta myöntää hyvinvointialueelle mahdollisuuden kattaa sille kertyneet alijäämät joko vuoden 2027, 2028 tai 2029 loppuun mennessä ja sääntely on voimassa vuoden 20230 loppuun saakka.

Hyvinvointialuelain 115.3 §:n mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Lisäksi

talousarviossa osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Rahoitustarvetta ei saa kattaa pitkäaikaisella lainalla. Investointia varten hyvinvointialue voi kuitenkin ottaa pitkäaikaisen lainan, jos valtioneuvosto on antanut sille lainanottovaltuuden hyvinvointialuelain 15 §:n mukaisesti.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa on hyvinvointialuelain 115.4 §:n mukaan käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Investointiosasta on ilmettävä hyvinvointialueen investointien lisäksi hyvinvointialuekonsernin toiminnallisesti ja taloudellisesti merkittävimmät investoinnit ja sen on perustuttava 16 §:ssä tarkoitettuun investointisuunnitelmaan, jonka toimivaltaiset ministeriöt ovat hyväksyneet.

Lähtökohdat talousarviovalmistelulle ovat olleet hyvin vaikeat vaikkakin talouden suunta on kääntynyt vuoden 2025 aikana ja myönteinen talouskehitys on jatkunut myös vuonna 2026 jopa arvioitua parempana. Etelä-Savon hyvinvointialueen vuoden 2025 tilinpäätöksessä kumulatiivista alijäämää on noin 73,9 miljoonaa euroa ja tämän vuoden tilinpäätösennuste osoittaa n. 13,8 miljoonan ylimääräistä tulosta. Tämä huomioiden kumulatiivista alijäämää olisi noin 60 miljoonaa euroa. Huhtikuussa 2026 julkaistuissa rahoituslaskelmissa vuoden 2027 rahoitus pieneni Etelä-Savon hyvinvointialueen osalta 16,3 miljoonaa euroa, ja lisäksi syys- ja lokakuussa päivittyneiden laskelmien lopputulemana vuodelta 2027 leikkautui vielä 4,2 miljoonaa euroa lisää.

Etelä-Savon hyvinvointialueen aluehallitus hyväksyi 23.6.2026 § 136 talousarvioraamin vuodelle 2027, jossa lähtökohtana oli noin 24,3 miljoonan euron ylijäämäinen tulos. Päivittyneiden rahoituslaskelmien sekä taloussimulaatioiden pohjalta myös tarvittavien sopeutusten määrä tarkentui ja vuodelle 2027 määrittyi tarve kohdentaa noin 34 miljoonan euron sopeutukset, jotta alijäämien kattaminen voidaan toteuttaa vuoden 2029 loppuun mennessä. Etelä-Savon hyvinvointialue lähetti kesäkuussa 2026 alijäämien kattamisen lisäaikahakemuksen valtiovarainministeriölle, jossa lisäaikaa haettiin vuoden 2029 loppuun. 8.9.2026 toimitetulla päätöksellä lisäaika myönnettiin hakemuksen mukaisesti vuoden 2029 loppuun. Syksyllä päivittyneiden rahoituslaskelmien vuoksi rahoitus pieneni ensi vuodelta, joten talousarvioesitys päätyy rahoitusleikkauksen vuoksi n. 20,1 miljoonan ylijäämäiseen tulokseen.

Vuoden 2027 talousarvioon sisältyy yhteistoimintaneuvottelujen lopputulemana n. 34,2 miljoonan euron uudet sopeutustavoitteet. Lisäksi siihen sisältyy aiemmin päätettyjä sopeutuksia 3,7 miljoonaa euroa. Sopeuttamistoimien taustalla on talouden tasapainottaminen, jotta alijäämät tulevat katetuksi vuoden 2029 loppuun mennessä. Etelä-Savon hyvinvointialue on laatinut alijäämien kattamissuunnitelman, jossa on kuvattu talouden tasapainottamistoimia. Talouden tasapainottamiseen liittyvä merkittävä epävarmuus liittyy valtion rahoituksen suuruuteen tulevina vuosina, koska päivittyvissä rahoituslaskelmissa rahoitus voi muuttuu lyhyellä aikavälillä merkittävästi kuten kävi vuoden 2025 joulukuun ja huhtikuun 2026 laskelmien välillä.

Osana talousarviovalmisteluprosessia aluehallitus- ja aluevaltuusto pidettiin ajan tasalla valmistelun etenemisestä sekä tulostavoitteen pienenemisestä rahoitusleikkauksen vuoksi.

Etelä-Savon hyvinvointialueelle myönnettiin vuodelle 2027 lainanottovaltuutta 14,2 miljoonaa, ja tämän valtuuden mukaiset investoinnit on sisällytetty talousarvioon sisältyvään investointisuunnitelmaan. Investointisuunnitelma sisältää lisäksi investointeja, joihin käytetään vuosien 2025 ja 2026 lainanottovaltuutta. Ensi vuoden lainanottovaltuuteen liittyen on ilmennyt muutostarpeita, joten hyvinvointialue on käynnistänyt neuvottelut lainanottovaltuuden muuttamiseksi. Talousarviovalmisteluvaiheessa lainanottovaltuusneuvottelut eivät olleet vielä alkaneet, mutta neuvottelujen lopputulemana tulevat investoinnit ja investointeja vastaavat sopimukset tuodaan päätöksentekoon vuoden 2027 puolella, jolloin tehdään talousarviomuutos sekä investointisuunnitelman päivittäminen.

Asiakasmaksuissa sovelletaan lainsäädännön mahdollistamia maksimitasoja, jotka ovat talousarvion laadinnan perustana. Asiakasmaksuhinnasto tuodaan toimielinkäsittelyyn omana erillisenä asianaan. Uusissa palvelujen ostoja koskevissa hankintasopimuksissa hinnankorotusten maksimitasona pidetään edelleen lähtökohtaisesti hyvinvointialueindeksiä, kuten aluehallitus on jo 25.9.2023 § 277 linjannut.

Talousarvion valmistelu- ja laatimisperusteita, hyvinvointialueen taloussuunnittelukauden rahoitusnäkymää ja talousarvioon vaikuttavaa

talouden tasapainottamisen kokonaisuutta käsitellään liitteenä olevan talousarviokirjan kappaleessa 2.

Liitteenä on yhteenveto vuodelle 2027 kohdistuvista sopeutustoimista. Aluevaltuuston vuonna 2025 päättämistä sopeutuksista ensi vuodelle kohdistuu 3,7 miljoonan euron sopeutukset, ja näiden lisäksi yhteenvedosta löytyvät toimialakohtaiset kokonaissummat vuoden 2026 yhteistoimintamenettelyn sopeutuksista.

Vuoden 2027 talousarvioesitys päätyy 20,1 miljoonan euron ylijäämään.

Yhteistoimintaneuvottelut:

Aluehallitus on 26.10.2026 § 183 päättänyt yhteistoimintaneuvottelun koskien vuoden 2027 talousarvioon ja alijäämien kattamiseen liittyen. Päätöksessään aluehallitus on todennut, että työnantajan ja henkilöstön välisestä yhteistoiminnasta kunnassa ja hyvinvointialueella annetun lain (449/2007) mukainen yhteistoimintamenettely on käyty ajalla 3.9.2026–15.10.2026 ja yhteistoimintavelvoite on täytetty, yhteistoimintaneuvottelut ovat päättyneet erimielisinä 15.10.2026 sekä sopeuttamistoimenpiteiden toimeenpano tapahtuu hallintosäännön ja delegointipäätösten osoittaman toimivallan mukaisesti kunkin toimenpiteen osalta erikseen.

Aluehallitus on käsitellyt talousarviota ensimmäisen kerran 9.11.2026. Palvelulautakunta antaa lausuntonsa aluehallitukselle talousarvion toista käsittelyä varten.

Toimivalta — Hallintosääntö 10.3 § kohta 3

Esitys:

Palvelulautakunta antaa lausunnon aluehallitukselle vuoden 2027 talousarvioesityksestä.

Käsittely: Merkitään, että hyvinvointialuejohtaja sekä sosiaalipalvelujen, terveyspalvelujen, ikääntyneiden palvelujen ja konsernipalvelujen toimialajohtajat selostivat asiaa kokouksessa ja vastasivat palvelulautakunnan jäsenten esittämiin kysymyksiin.

Merkitään, että seuraavat henkilöt poistuivat kokouksesta pykälän käsittelyn aikana:
- selostettuaan asiaa ja vastattuaan jäsenten esittämiin kysymyksiin hyvinvointialuejohtaja poistui kokouksesta klo 17:29.
- sosiaalipalvelujen, terveyspalvelujen ja ikääntyneiden palvelujen toimialajohtajat poistuivat kokouksesta klo 17:48.
-tieto- ja kehittämispäällikkö poistui kokouksesta klo 17:51.

Kokouksessa pidettiin kolmen minuutin kokoustauko klo 17:48-17:51.

Esittelijä täydensi esitystään siten, että pöytäkirja tämän asian osalta tarkastetaan kokouksessa.

Käydyn keskustelun pohjalta puheenjohtaja totesi, että palvelulautakunnan lausunto vuoden 2027 talousarvioesityksestä on seuraava:

1. Vuoden 2027 talousarviossa tulee pyrkiä vähintään talousarvioesityksen mukaiseen 20,1 miljoonan euron tulokseen, sillä varauksella, että kohdassa 8. mainittu muutos voi heikentää tulosta.

2. Palvelulautakunta pitää tärkeänä, että tiukasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta turvataan riittävät ja laadukkaat palvelut sekä niiden yhdenvertainen saatavuus koko Eloisan alueella. Lautakunta näkee hyvänä, että sote-asemat ja sairaalaverkko säilyvät ennallaan.

3. Ennaltaehkäisevään työhön on panostettava ja organisaation yhteinen ennaltaehkäisevän työn toimintamalli otetaan käyttöön. Yhteistyö kuntien ja kolmannen sektorin kanssa on tärkeää.

4. Eloisan tulee huolehtia kaluston ja rakennusten asianmukaisesta ylläpidosta ja kunnossapidosta, jotta palvelut voidaan järjestää jatkossakin nykyisissä toimipaikoissa.

5. Peruspalvelujen sujuvuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja niiden toimivuus on turvattava. Sopeuttamistoimet tulee toteuttaa siten, etteivät ne heikennä alueen asukkaiden palvelujen saatavuutta tai laatua.

6. Digipalveluiden ylläpitämiseen ja parantamiseen on panostettava. Lautakunta toteaa, etteivät digipalvelut sovellu kaikille. Palveluissa on

oltava erilaisia vaihtoehtoja ja niiden on huomioitava alueen kaikenikäisen väestön erilaiset tarpeet. Digipalvelut eivät saa korvata kokonaisuudessaan lähipalveluita ja tarvittaessa asiakkaan hoitoon pääsyä ei tule vaarantaa. Asiakkaiden osallistamista on kehitettävä ja palveluiden kehittämisessä on huomioitava asiakkaiden ääni.

7. Henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota sekä tarjota henkilöstölle riittävästi tukea jatkuvassa muutos- ja kansallisessa turvallisuustilanteessa. Henkilöstön osaamisen kehittämiseen on oltava resursseja. Hyvistä ammattilaisista on pidettävä kiinni ja heistä on huolehdittava.

8. Lautakunta esittää aluehallitukselle ja edelleen aluevaltuustolle, että kehitysvammaisten työosuusraha säilytetään nykyisellään.

9. Edunvalvontaa tulee tehdä määrätietoisesti, jotta valtion rahoituksen ennakoitavuus ja tasapuolisuus hyvinvointialueiden välillä parantuu.

10. Viestintää palveluista ja palveluiden muutoksista on tehtävä määrätietoisesti.

Päätös:

Palvelulautakunta totesi lausuntonaan vuoden 2027 talousarvioesityksestä seuraavasti:

1. Vuoden 2027 talousarviossa tulee pyrkiä vähintään talousarvioesityksen mukaiseen 20,1 miljoonan euron tulokseen, sillä varauksella, että kohdassa 8. mainittu muutos voi heikentää tulosta.

2. Palvelulautakunta pitää tärkeänä, että tiukasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta turvataan riittävät ja laadukkaat palvelut sekä niiden yhdenvertainen saatavuus koko Eloisan alueella. Lautakunta näkee hyvänä, että sote-asemat ja sairaalaverkko säilyvät ennallaan.

3. Ennaltaehkäisevään työhön on panostettava ja organisaation yhteinen ennaltaehkäisevän työn toimintamalli otetaan käyttöön. Yhteistyö kuntien ja kolmannen sektorin kanssa on tärkeää.

4. Eloisan tulee huolehtia kaluston ja rakennusten asianmukaisesta ylläpidosta ja kunnossapidosta, jotta palvelut voidaan järjestää jatkossakin nykyisissä toimipaikoissa.

5. Peruspalvelujen sujuvuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja niiden toimivuus on turvattava. Sopeuttamistoimet tulee toteuttaa siten, etteivät ne heikennä alueen asukkaiden palvelujen saatavuutta tai laatua.

6. Digipalveluiden ylläpitämiseen ja parantamiseen on panostettava. Lautakunta toteaa, etteivät digipalvelut sovellu kaikille. Palveluissa on oltava erilaisia vaihtoehtoja ja niiden on huomioitava alueen kaikenikäisen väestön erilaiset tarpeet. Digipalvelut eivät saa korvata kokonaisuudessaan lähipalveluita ja tarvittaessa asiakkaan hoitoon pääsyä ei tule vaarantaa. Asiakkaiden osallistamista on kehitettävä ja palveluiden kehittämisessä on huomioitava asiakkaiden ääni.

7. Henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota sekä tarjota henkilöstölle riittävästi tukea jatkuvassa muutos- ja kansallisessa turvallisuustilanteessa. Henkilöstön osaamisen kehittämiseen on oltava resursseja. Hyvistä ammattilaisista on pidettävä kiinni ja heistä on huolehdittava.

8. Lautakunta esittää aluehallitukselle ja edelleen aluevaltuustolle, että kehitysvammaisten työosuusraha säilytetään nykyisellään.

9. Edunvalvontaa tulee tehdä määrätietoisesti, jotta valtion rahoituksen ennakoitavuus ja tasapuolisuus hyvinvointialueiden välillä parantuu.

10. Viestintää palveluista ja palveluiden muutoksista on tehtävä määrätietoisesti.

Pöytäkirja tämän asian osalta tarkastettiin kokouksessa.

Tiedoksi Aluehallitus